

TRVALO UDRŽATEĽNÝ ROZVOJ ZÁSOBOVANIA PITNOU VODOU V SR

Ing. Katarína Tóthová, Ph.D., prof. Ing. Jozef Kriš, Ph.D.

Stavebná fakulta STU Bratislava, Katedra zdravotného a environmentálneho inžinierstva

Úvod

Predložený príspevok sa venuje aktuálnemu stavu zásobovania vodou v SR a možnostiam jeho udržateľnému rozvoja. Článok uvádza vývoj zabezpečenia zásobovania vodárenskými prevádzkovými spoločnosťami v zmysle záväzkov voči EU, pojednáva o podmienkach regulácie ceny vody v SR, o rovnováhe sociálneho aspektu, životnej úrovne a ekonomickej efektívnosti prevádzkových spoločností. Uvedený je tiež aktuálny spotrebný kôš, ktorý zahŕňa všetky tovary a služby kupované obyvateľstvom za účelom spotreby.

Zásobovanie miest a obcí v SR

Na Slovensku je v súčasnosti z verejných vodovodov zásobených 85 % obyvateľstva. Z celkového počtu 2882 obcí má vybudovaný alebo čiastočne vybudovaný vodovod 2172 obcí; v 110 obciach je vodovod rozostavaný; bez verejného vodovodu zostáva 710 obcí. Bez vybudovaného vodovodu sú prevažne menšie obce s počtom obyvateľov od 200 do 2000. Pokrytie zásobovania obyvateľov z verejných vodovodov v jednotlivých krajoch je veľmi rozdielna a pohybuje sa od 76,2 do 95,5 %.

Slovenská Republika sa po vstupe do EU zaviazala splniť environmentálne limity únie a zvýšiť úroveň zásobovania obyvateľstva pitnou vodou, odkanalizovania a čistenia odpadových vôd. Povinnosť zabezpečiť zásobovanie a odkanalizovanie prešla v zmysle zákona o obecnom zriadení na obce a mestá. V roku 2003 bol ukončený proces transformácie bývalých štátnych vodárenských spoločností na akciové spoločnosti, ktorých vlatníkmi sa stali mestá a obce. Z 5-tich veľkých štátnych spoločností sa stalo 8 akciových spoločností, ktoré v súčasnosti prechádzajú ďalším vývojom. Začali sa deliť vertikálne i horizontálne, to znamená že sa rozdelili teritoriálne na viacero majetkovo-prevádzkových subjektov, alebo sa založením dcérskej spoločnosti rozčlenili na prevádzkovú a majetkovú spoločnosť. Vývoj išiel ešte ďalej predajom prevádzkových spoločností súkromným zahraničným spoločnostiam. V súčasnosti na Slovensku vodovody a kanalizácie prevádzkuje 14 veľkých vodárenských spoločností. Z nich štyri sú len čisto prevádzkové spoločnosti bez infraštruktúrneho majetku a tri z nich majú majetkovú spoluúčasť zahraničných partnerov (Veolia Environmental Water 2x a Suez Environnement). Tieto veľké spoločnosti pokrývajú cca 85 % zásobovanosti a odkanalizovania v SR. Ostatok zásobovania a odkanalizovania zabezpečujú malé súkromné spoločnosti, alebo priamo obecné úrady. Prevádzkovanie vodovodov a kanalizácií je podmienené získaním odbornej spôsobilosti v zmysle zákona o vodovodoch a kanalizáciách č. 442/2002 Z.z. v znení neskorších predpisov.

Rozvoj zásobovania vodou v SR

Ministerstvo životného prostredia SR ako gestor vodného hospodárstva vypracovalo dva rozhodujúce plánovacie a koncepčné materiály a to Koncepciu vodohospodárskej politiky do roku 2015 a Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky. Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR je rámcovým dokumentom na usmernenie prípravy, plánovania a realizácie

verejných vodovodov a verejných kanalizácií na území SR. Smeruje k naplneniu požiadaviek kladených na oblasť verejných vodovodov a verejných kanalizácií európskou a národnou legislatívou. Cieľom tohto plánu rozvoja je analyzovať podmienky na zabezpečenie zásobovania pitnou vodou, efektívneho odvádzania a čistenia odpadových vôd bez negatívnych dopadov na životné prostredie a rámcovo aj stanoviť podmienky na jeho realizáciu. Plán rozvoja je v súlade so základnými strategickými materiálmi vrátane Koncepcie vodohospodárskej politiky SR do roku 2015.

Prijatím zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách a zákona č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách bola ukončená reforma zásadných zákonov vzťahujúcich sa k vode. Vodný zákon taxatívne vymedzil kompetencie niektorých ministerstiev k vode a súčasne stanovil i štruktúru a pôsobnosť vodoprávných orgánov. Transpozíciou požiadaviek smernice č. 2000/60/EHS, ustanovujúcej rámec pôsobnosti spoločenstva v oblasti vodnej politiky (Rámcová smernica o vode) do vodného zákona, boli položené základy sústavnej a trvalej koncepcnej činnosti - vodné plánovanie, ktorá napĺňa tiež víziu udržateľnosti vodných zdrojov prijatú na 2. svetovom fóre o vode v Haagu.

Koncepcia rozvoja verejných vodovodov a kanalizácií do roku 2015 počíta so zvýšením počtu obyvateľov zásobovaných z verejných vodovodov o cca 613 tis., čím sa podiel zásobovaných obyvateľov zvýši zo súčasných 85 % na viac ako 90 %. Na zabezpečenie navrhovaného rozvoja je potrebné dobudovať privody vody z existujúcich zdrojov vody do spotrebísk, vodovodné siete v obciach, akumulčné priestory na zabezpečenie plynulej dodávky pitnej vody a vodné zdroje. Podľa vládou schváleného Plánu rozvoja verejných vodovodov a kanalizácií si investície realizované do roku 2015 vyžadujú 147.625 mil.Sk. Na zabezpečenie úloh spojených so zásobovaním vodou to predstavuje 53.728 mil. Sk. Oblasť kanalizácií si vyžaduje zvyšok investícií, pričom z týchto je 60 mild. potrebné vynaložiť do roku 2010.

Na financovanie strategických cieľov sa uvažuje s využitím finančných prostriedkov zo štátnych zdrojov, zdrojov vlastníkov, fondov EÚ, úverov a pod. Vychádza sa pritom z potreby naplnenia priorít výstavby vodovodov stanovených plánom, investičných zámerov jednotlivých vodárenských spoločností a doteraz schválených projektov spolufinancovaných z fondov EÚ.

Trvalo udržateľný rozvoj

Zásobovanie obyvateľstva pitnou vodou, odvádzanie a čistenie odpadových vôd sú základným predpokladom pre kvalitu ľudského života a ochranu životného prostredia. Existencia vodohospodárskej infraštruktúry je súčasne predpokladom ďalšieho sociálneho i ekonomického rozvoja na miestnej, regionálnej, štátnej i globálnej úrovni. Trvalo udržateľný rozvoj (TUR) je taký rozvoj, ktorý umožňuje uspokojovanie potrieb súčasných generácií bez toho, aby boli ohrozené nároky budúcich generácií na uspokojovanie ich potrieb. O TUR sa začalo hovoriť na medzinárodnej úrovni v súvislosti s čerpaním obnoviteľných i neobnoviteľných zdrojov energie v druhej polovici minulého storočia. V roku 1992 sa konferencia o životnom prostredí v Rio de Janeiro zamerala na všeobecné otázky hospodárskeho, sociálneho a environmentálneho rozvoja a prijala Agendu 21.storočia ako základné východisko. AGENDA 21 sa následne začala uplatňovať v podmienkach väčšiny orgánov a organizácií v systéme OSN ale aj iných organizáciách. Zásady a trendy trvalo udržateľného rozvoja sa uplatnili v rámci energetiky, dopravy, poľnohospodárstva, priemyslu a vodného hospodárstva. Voda sa pritom považuje za regionálny zdroj (na rozdiel napr. od dreva alebo energie) a tak jej spotrebu a dostupnosť je potrebné vyhodnocovať na regionálnej alebo miestnej úrovni. Európska iniciatíva podpory vodohospodárskej infraštruktúry

prisľúbila v roku 2003 v japonskom Kjóte na 3. svetovom fóre o vode (po Marakeši v r. 1997, a v Haagu v r. 2000) málo vyvinutým krajinám investície vo výške 1,5 miliardy EUR. Pre využívanie týchto zdrojov Európskej únie prijala vláda SR národný strategický referenčný rámec. Na roky 2007 – 2013 bol sformulovaný strategický cieľ: „Výrazne zvýšiť do roku 2013 konkurencieschopnosť a výkonnosť regiónov a slovenskej ekonomiky a zamestnanosť pri rešpektovaní trvalo udržateľného rozvoja“. Čerpanie týchto financií je samozrejme možné len po preukázaní efektívnosti investovania do rozvoja vodohospodárskej infraštruktúry, čo nie je len ekonomický problém, ale aj problém sociálny a environmentálny. Environmentálny záujem sa sústreďuje na udržateľnosť vodných zdrojov a sociálny aspekt je daný dostupnosťou a únosnosťou ceny vody pre obyvateľstvo. Cena vody a kúpyschopnosť obyvateľstva sú na opačných stranách váh a zdá sa, že ich existencia má samoregulačné vlastnosti. I napriek tomu štát musí plniť funkciu regulátora aj pre takýto typ monopolu akým vodárenské spoločnosti sú.

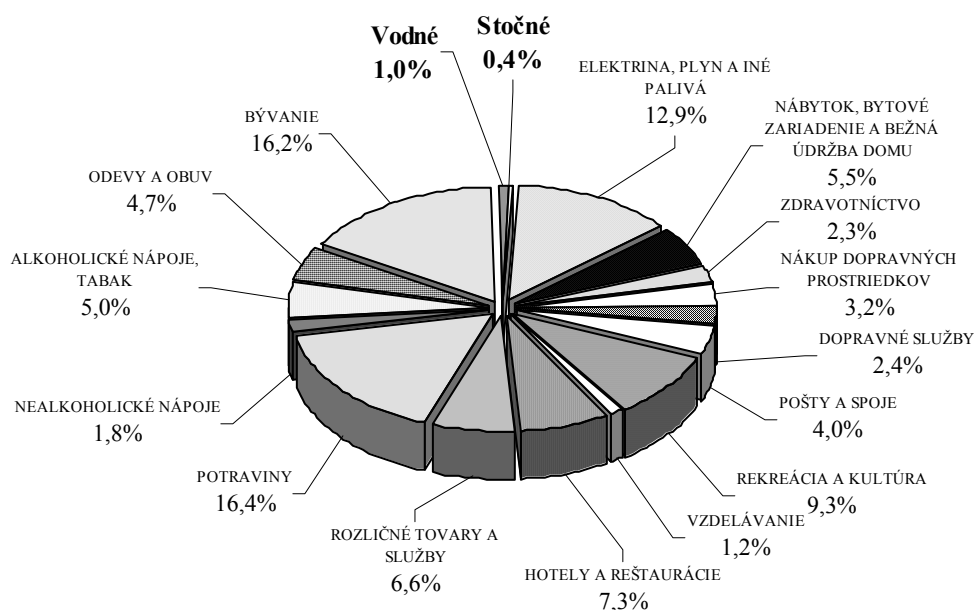
Cena vody

Funkciu regulátora cien v elektroenergetike, plynárenstve, zásobovaní teplom a aj vo vodnom hospodárstve plní Úrad pre reguláciu sieťových odvetví (URSO) v SR. Jeho úlohou je regulovať ceny v prostredí, kde chýba konkurencia a výrobcovia by mohli zneužívať svoje dominantné postavenie svojvoľným určovaním cien.

Rozsah a štruktúru oprávnených nákladov, spôsob určenia výšky primeraného zisku a podklady na návrh ceny sú uverejnené vo Výnose ÚRSO č. 23/2006, ktorým sa ustanovuje rozsah cenovej regulácie za výrobu, distribúciu a dodávku pitnej vody verejným vodovodom a za odvedenie a čistenie odpadovej vody verejnou kanalizáciou. Pod pojmom regulovaný subjekt sa rozumie fyzická alebo právnická osoba vykonávajúca prevádzkovanie verejných vodovodov a verejných kanalizácií, na základe udeleného živnostenského oprávnenia, pre ktoré sa vyžaduje splnenie požiadaviek na odbornú spôsobilosť na prevádzkovanie verejných vodovodov alebo verejných kanalizácií podľa osobitných predpisov (zákon č. 442/2002 Z.z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách). Regulácia ceny je založená na určení oprávnených nákladov a primeranej miery zisku. Regulačný úrad sa pritom snaží opierať o benchmarkingové porovnania ukazovateľov regulovaných subjektov daných miestnymi podmienkami prevádzkovania, technickými parametrami sietí a pod.

Ceny za výrobu, distribúciu a dodávku pitnej vody (vodné) v SR na rok 2007 boli stanovené jednotnou metodikou pre všetkých odberateľov v pôsobnosti každej vodárenskej spoločnosti. Priemerné vodné bez DPH je 24,53 Sk/m³, zníženie oproti r.2006 je v priemere o 4,2 %. Vodné v jednotlivých prevádzkových spoločnostiach sa pohybuje v rozpätí od 18,90 do 29,90 Sk/m³ bez DPH. Výška vodného spolu so stočným pre domácnosti na rok 2007 predstavuje v priemere 46,0 Sk/m³.

Vo vyjadrení spotrebného koša pre Slovensko vodné a stočné v rodinách za rok 2006 na Slovensku predstavovalo 1,4%. Spotrebný kôš je súbor tovarov a služieb, ktorý vyjadruje rozsah a štruktúru typickej spotreby v prevažnej väčšine domácností. Ku každej položke spotrebného koša je určená váha, ktorá je proporcionálna jej relatívnej dôležitosti vo výdavkoch spotrebiteľov. Spotrebný kôš teda zahŕňa všetky tovary a služby kupované obyvateľstvom za účelom spotreby, pričom náklady na priamu daň, peňažné dary, herne a nelegálne aktivity sú z neho vylúčené. Kôš obsahuje 712 položiek (reprezentantov), ktoré sú rozdelené do 12 odborov. V grafe 1 sú uvedené odbory spotrebného koša, tak aby bolo jasné zastúpenie podielu vodného a stočného (vodné stočné patrí do odboru bývanie).

Obrázok 1 Spotrebný kôš 2006 v SR (Štatistický úrad SR)

Investičné zdroje pre rozvoj vodovodov

Ako bolo napísané vyššie, pre zabezpečenie rozvoja vodovodov a kanalizácií v SR sú do roku 2015 potrebné investičné zdroje vo výške 147.625 mil. Sk. Plán rozvoja vodovodov však nerieši tvorbu zdrojov ich krytia. Taxatívne stanovuje, že predpokladané náklady budú pokryté sčasti z fondov EÚ, časť by mala byť pokrytá zo štátneho rozpočtu a ostatné náklady by mali zabezpečiť majetkové vodárenské spoločnosti z vlastných zdrojov, úvermi a pôžičkami. Využitie dotačných zdrojov sa však obmedzuje len na tzv. oprávnené náklady a stanovený je presný postup pre určenie podielu zdrojov verejných financií na investičných projektoch vodárenských spoločností. Podľa novej metodiky pre rok 2007-2013 budú musieť vodárenské spoločnosti spolufinancovať min. 10 % oprávnených nákladov. Ak by mali túto potrebu vykryť z vlastných zdrojov, museli by vyprodukovať vlastné finančné prostriedky vo výške 14.762 mil. Sk. Podľa výpočtov URSO, by to znamenalo nárast ceny vodného a stočného v priemere na 100 Sk/m³. Táto cena by znamenala nárast zisku majetkovej vodárenskej spoločnosti, pretože investície sú tvorené len zo zisku. Vďaka zisku sa môžu vodárenské spoločnosti púšťať do potrebných investícií a rekonštrukcií. Výška zisku predstavuje podmienku pri získavaní úverov od bánk a je garanciou prosperity spoločnosti. Tento model tvorby finančných zdrojov ale URSO nemieni akceptovať a stanovuje cenu reguláciou primeraného zisku. Regulácia ceny vodného a stočného je v súčasnosti v znamení hľadania primeraného zisku a sociálne únosnej ceny. Okrem prísnej regulácie zisku pre rok 2007 vodárenské spoločnosti si nemôžu uplatniť ani výšku odpisov z existujúceho majetku ak bol tento obstaraný zo zdrojov verejných financií. Opisy majetku znamenajú reprodukciu majetku, to znamená že ak nie sú uplatnené nie je zabezpečená ani jednoduchá reprodukcia. Tým je vlastne popretá udržateľnosť investícií projektov v zmysle metodiky EU a je možné, že po 30 rokoch budeme potrebovať nové fondy EU na obnovu majetku.

Problémom súčasnej regulácie ceny je okrem iného aj neschopnosť usmernenia použitia zisku. Prevádzkové súkromné spoločnosti, ktoré si do oprávnených nákladov započítajú nájom vo výške odpisov majetkovej spoločnosti nemôžu ani nechcú použiť svoj zisk na investície do infraštruktúry, takže primeraná miera zisku má svoje opodstatnenie. Pri súčasnom výpočte ceny však nič nenúti prevádzkové spoločnosti k efektívnemu hospodáreniu, pretože tým si znižujú úmerne aj vypočítaný zisk.

Na roky 2007 - 2013 prijala vláda národný strategický referenčný rámec pre využívanie fondov Európskej únie. Z ich operačných cieľov však vypadali zdroje pre opravy a rekonštrukcie infraštruktúrneho majetku, ktoré sú pre vodárenské spoločnosti nevyhnutné. Bez rozsiahlych rekonštrukcií zanedbaného majetku nie je možné jeho efektívne využívanie. S tým súvisia vysoké straty vody, vysoký podiel balastných vôd v kanalizáciách, nevyhovujúca účinnosť čistenia a pod.

Záver

Rozvoj verejných vodovodov a kanalizácií znamená budovanie nového infraštruktúrneho majetku a obnovu resp. reprodukciu existujúceho majetku. Všeobecný nedostatok prevádzkových a kapitálových zdrojov z minulosti je ťažké za súčasných podmienok vyrovnať. Trhová ekonomika však prináša aj potrebu nových prístupov a inovácií na získanie potrebných financií. Okrem dotačnej pomoci a vlastných zdrojov a úverov sa ponúkajú nové možnosti napr. zainteresovaním verejno-súkromných partnerstiev alebo cez kapitálový trh prostredníctvom rôznych druhov dlhopisov. Tieto nové možnosti a iné otázky zabezpečenia požadovaného rozvoja zásobovania a odkanalizovania v SR sú v súčasnosti diskutované v rámci projektu Odborná pomoc slovenským regionálnym vodárenským spoločnostiam, ktorý zabezpečuje MŽP SR. Projekt je financovaný z európskych prostriedkov a predstavuje technickú a odbornú asistenciu v procese zvyšovania úrovne poskytovania služieb v oblasti úpravy a dodávky pitnej vody verejnými vodovodmi a odvádzania a čistenia odpadových vôd prostredníctvom verejnej kanalizácie.

Cieľom tohto príspevku bolo poukázať na vybrané problémy a skutočnosti zabezpečenia zásobovania pitnou vodou a odkanalizovania a čistenia odpadových vôd v SR. V prezentácii na konferencii budú uvedené ďalšie doplňujúce informácie.

Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej výskumnej úlohy VEGA 1/2137/05 a 1/3343/06.

Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu vedy a techniky na základe Zmluvy č. APVV-20-031804.

Použitá literatúra

Zákon č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách

Zákon č. 276/2002 Z. z. o regulácii v sieťových odvetviach

Výnos Úradu pre reguláciu sieťových odvetví 23/2006, ktorým sa ustanovuje rozsah cenovej regulácie za výrobu, distribúciu a dodávku pitnej vody verejným vodovodom a za odvedenie a čistenie odpadovej vody verejnou kanalizáciou.

Janka Kleinertová. Regulácia cien a investičná činnosť. Vodárenské pohľady 4/2006

<http://www.statistics.sk>

Tabuľka 1 Zásobovanie vodou z verejných vodovodov v SR k 1. 1. 2005

Kraj	Počet obcí				Počet obyvateľov		
	celkom	z toho: s verejným vodovodom	podiel % obcí s verejným vodovodom	z toho: bez verejného vodovodu	bývajúci	zásobovaní z verejného vodovodu	podiel %
Bratislavský	72	67	93,1	5	601 132	572 854	95,5
Trnavský	249	203	81,5	46	553 198	468 557	84,7
Trenčiansky	275	229	83,3	46	601 392	538 765	89,6
Nitriansky	351	297	84,6	54	709 350	611 093	86,1
Žilinský	315	300	95,2	15	694 129	605 277	88,6
Banskobystrický	516	362	70,2	154	658 368	554 610	84,2
Prešovský	665	396	59,5	269	796 745	610 384	76,2
Košický	439	318	72,4	121	770 508	610 549	79,2
SR spolu	2 882	2 172	75,4	710	5 384 822	4 572 089	84,9

Tabuľka 2 Najväčšie vodárenské spoločnosti v SR

Bratislavská vodárenská spoločnosť a.s.	prevádzkovo-majetková spol.
Západoslovenská vodárenská spoločnosť a.s.	prevádzkovo-majetková spol.
Stredoslovenská vodárenská spoločnosť a.s.	majetková spoločnosť
Stredoslovenská vodárenská prevádzková spoločnosť a.s.	prevádzková spoločnosť
Podtatranská vodárenská spoločnosť a.s.	majetková spoločnosť
Podtatranská prevádzková vodárenská spoločnosť a.s.	prevádzková spoločnosť
Severoslovenské vodárne a kanalizácie a.s.	prevádzkovo-majetková spol.
Turčianska vodárenská spoločnosť a.s.	prevádzkovo-majetková spol.
Oravská vodárenská spoločnosť a.s.	prevádzkovo-majetková spol.
Vodárenská spoločnosť Ružomberok a.s.	prevádzkovo-majetková spol.
Považská vodárenská spoločnosť a.s.	prevádzkovo-majetková spol.
Liptovská vodárenská spoločnosť a.s.	prevádzkovo-majetková spol.
Trenčianska vodohospodárska spoločnosť a.s.	prevádzková spoločnosť
Vodovody a kanalizácie Trenčín a.s.	majetková spoločnosť
Trnavská vodárenská spoločnosť a.s.	prevádzkovo-majetková spol.
KOMVaK - Vodárne mesta Komárno a.s.	prevádzková spoločnosť
Východoslovenská vodárenská spoločnosť	prevádzkovo-majetková spol.